

En monolog i berättande form

En berättelses utveckling från skrivbordet till scenen

Henrik Olsson

Examensarbete för Scenkonstpedagog (YH)-examen Utbildning: Scenkonst

Jakobstad 2021

EXAMENSARBETE

Författare: Henrik Olsson

Utbildning och ort: Scenkonst, Jakobstad Inriktning: Teater och drama

Handledare: Grete Sneltvedt

Titel: En monolog i berättande form

Datum: 10.4.21 Sidantal: 17

Bilagor:

Abstrakt

I detta examensarbete har jag beskrivit hur man tar ett monologarbete upp på golvet och vilken växelverkan som skedde mellan skrivbordet och golvet.

Temat för mitt monologarbete var mobbning, ett problem som berör och engagerar mig och många andra, och som man kunde närma sig genom en berättelse i teaterform.

I mitt examensarbete har jag berättat hur det var att skriva eget manus och att också skådespela och regissera. Jag fick många gånger ompröva hur jag gestaltade min text för att kunna kommunicera min berättelse till publiken så bra som möjligt. Det material jag använde var i huvudsak min egen föreställning men jag har också reflekterat över på vilket sätt jag hade nytta av det jag hade läst under min utbildning om Stanislavskijs skådespelarträning och om Viewpoint.

Jag har också beskrivit på vilket sätt mitt arbete påverkades av de intervjuer jag gjorde under arbetets gång, och hur samarbetet med min skrivhandledare respektive min handledare i scenframställning utvecklades.

Jag har också gett en kort inblick i vilka möjligheter jag har sett med att ta min monolog ut till skolor och föreläsa om temat, eventuellt tillsammans med olika experter inom området.

Språk: svenska

Nyckelord: Monolog, Mobbning, Manuskrivande, Scenframställning

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Henrik Olsson

Koulutus ja paikkakunta: Scenkonst, Pietarsaari Suuntautumisvaihtoehto: Drama ja teatteri

Ohjaaja(t): Grete Sneltvedt

Nimike: Monologi kertomuksen muodossa

Päivämäärä 10.4.21

Sivumäärä 17

Liitteet

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä olen kuvannut kuinka minun monologyöni kehittyi käsikirjoituksen ja näyttämön välillä. Minun monologyöni teema oli kiusaaminen, ongelma, joka puhuttaa ja kiinnostaa minua ja monia muita. Teemaan lähestyminen oli mahdollista teatterin muodossa.

Opinnäytetyössäni olen kertonut, millaista oli kirjoittaa oma käsikirjoitus ja kuinka toimin sekä näyttelijänä että ohjaajana. Minun oli mietittävä monta kertaa, kuinka suunnittelisin tekstini, jotta voisin kommunikoida teemastani mahdollisimman hyvin yleisölle. Aineisto jota käytin tässä opinnäytetyössä oli pääasiassa oma käsikirjoitukseni. Kerron myös siitä millä tavalla se mitä olen opintojeni aikana lukenut Stanislawskista, samoin kuin Viewpoint-kurssi, on vaikuttanut minuun. Kuvailen myös sitä, miten tekemäni haastattelut ovat vaikuttaneet käsikirjoitukseeni ja ohjaukseeni.

Olen lopuksi antanut lyhyen kuvan mahdollisuuksista viedä monologini kouluihin ja luennoida aiheesta, mahdollisesti yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Monologi, Kiusaaminen, Käsikirjoittaminen, Näyttämötuotanto

BACHELOR'S THESIS

Author: Henrik Olsson

Degree Programme: Performance art Specialisation: Drama and theatre Supervisor(s): Grete Sneltvedt

Title: A monologue in narrative form

Date 10.4.21 Number of pages 17 Appendices

Abstract

In this thesis, I have described how I took my monologue work up on the stage. I also have also described the interaction that took place between the literary work and the stage. The theme of my monologue work was bullying, a problem that touches and engages me as well as many others, and which could be approached through a story in theatrical form.

In my thesis, I have described both my writing process and my role as an actor and director. I also describe how I designed and redesigned my text in order to communicate my theme to the audience. The material I used was primarily my own manuscript, but I have also reflected on how I benefited from what I had read during my education about Stanislavsky's acting training and about Viewpoint. I have also described the way my work was affected by the interviews I did during the work, and how the collaboration with my writing supervisor and my supervisor in stage production developed.

I also give a brief insight into the opportunities I saw in taking my monologue out to schools and lecture on the topic, possibly together with various experts in the field.

Language: Swedish

Key words: Monologue, Bullying, Scriptwriting, Stage performance

Innehållsförteckning

<i>1. Inledning</i>	2
<i>2. Problembakgrund</i>	3
<i>3. Syfte och frågeställning</i>	3
<i>4. Metod och material</i>	4
<i>5. Manusskrivande</i>	5
5.1. Framkomsten av ett första manus.....	5
5.2. Insamling av information till mitt fortsatta manusskrivande.....	7
<i>6. Från skrivbordet till golvet</i>	8
6.1. Första arbetet på golvet.....	8
6.2. Första mötet med utomstående.....	10
6.3. Användning av riktningar, delar av Stanislavskijs träning och annat skådespelararbete	11
6.4. Fortsatt planering av scenen och rekvisita	13
<i>7. Föreställningarna</i>	14
7.1. Första föreställningen	14
7.2. Andra föreställningen	14
<i>8. Slutsatser och idéer för fortsatt arbete</i>	15
<i>Källförteckning</i>	17

1. Inledning

Mobbning är ett tema som berör, intresserar och engagerar mig och många andra eftersom det är ett stort problem i skolan och i samhället. Skolan har en skyldighet att bemöta och förebygga mobbning och det har genom åren utvecklats en rad program för detta. Men det finns många olika sätt att arbeta förebyggande och jag vill hävda att teater kan vara ett sätt att närma sig problemet, ställa frågor och öppna upp för en diskussion mellan lärare och föräldrar och för skolan och samhället i stort.

När jag skulle göra mitt konstnärliga slutarbete landade jag i att skriva en berättelse med temat mobbning och iscensätta berättelsen. Jag valde också att göra det i monologform för att jag tror att det ger mig en möjlighet att nå fram till den publik jag ville rikta mig mot, nämligen elever i skolåldern. Jag bedömde också att temat skulle passa att tas in i det konstnärliga slutarbete som visades på Aurora scenkonstfestival, där vi alla kunde visa vad vi har lärt oss under vår utbildning och få möjlighet att skapa något eget.

Föreställningen framfördes på Aurora scenkonstfestival, i Campus Allegro, skolans Black Box, men på grund av pandemin framfördes den endast inför en liten publik bestående bl.a. av våra granskare, alltså inte den publik föreställningen var skapad för. Men jag upplevde ändå att jag fick undersökt hur föreställningen kommunicerade med sin publik. Det var första gången jag gjorde ett självständigt arbete där jag fick använda, omsätta och visa något av det jag har lärt mig under mina studier på scenkonst.

I detta examensarbete berättar jag hur det var att skriva eget manus samt skådespela och regissera och hur denna process utvecklades. Jag hade först tänkt arbeta med hjälp av devising, men landade ändå i att skriva ett manus och sedan testa det på golvet. Jag ansåg att det skulle vara lättare att utgå från en text. Därefter fortsatte jag att jobba parallellt med att vidare utveckla texten utifrån de erfarenheter jag fick från arbetet på golvet. Jag var inspirerad av olika former av teaterträning som jag har provat på förut, bland annat Viewpoints och även av Stanislavskijs system, även om jag bara har använt vissa av systemets tillvägagångssätt så som jag lärt mig det under min utbildning.

Jag vill rikta ett stort tack till mina tidigare studiekamrater Erik Larsson och Isak Lindberg, min manushandledare Isa Schöier, min skrivhandledare Grete Snelvedt, min huvudlärare Gabriele Alisch för allt värdefullt stöd och råd. Jag vill också särskilt tacka min scenframställningshandledare Augusto Cabrera för ett ovärderligt stöd i repetitionsfasen av Pierre. Utan era insatser hade Pierre inte kunna komma till.

2. Problembakgrund

När jag bestämt mig för att jobba med temat kring mobbning undersökte jag texter om mobbning jag skulle kunna använda. Jag hittade dock inget jag riktigt fastnade för som skulle fungera för att nå ut så som jag ville. Istället bestämde jag mig för att skriva min egen monolog.

I början hade jag planer på att enbart vara författare och regissör och ta in en skådespelare, men p.g.a. covid-19 pandemin och de restriktioner den innebar under 2020-2021, insåg jag att det blir lättast att själv vara på scen. Det gav mig också möjlighet att analysera hur utvecklingen i arbetet tog form: först få texten färdig innan jag skulle upp på golvet för att både skådespela och regissera mig själv. Genom att jag valde att själv skådespela fick jag också möjlighet att erfara på golvet hur texten behövde förändras för att fungera sceniskt. Sedan bearbetade jag texten ytterligare så att den skulle bli mer intressant för publiken. Mitt tema och min berättelse är något som engagerar mig och det är viktigt för mig att kunna förmedla det till min publik. Det kändes viktigt att skapa ett lyckligt slut, för att ge hopp till publiken, och då lät jag min huvudperson bearbeta och försona sig med det han varit utsatt för under skoltiden.

Att skriva, spela och regissera själv betyder ett antal omstarter, flytta från skrivbordet till golvet, och tillbaka till skrivbordet, omarbete manus igen, flytta till golvet igen. Det förutsätter att jag omprövar hur jag gestaltar min text och hur jag på ett optimalt sätt kan lyfta fram de olika teman i min berättelse och hur jag kan kommunicera mitt tema till publiken så bra som möjligt. Detta gjorde jag genom att berätta om en kille som har kämpat och uppnått en förändring, som har växt istället för att gå under.

3. Syfte och frågeställning

Syftet med detta slutarbete är att undersöka hur jag kunde utveckla min förståelse/kunskaper om monologarbete generellt och undersöka de problem som uppstod under mitt arbete med att föra över en egenproducerad dramatisk text till skådespeleri, att agera både som manusskrivare, skådespelare och regissör. Detta upplägg avspeglar också min utbildning till scenkonstpedagog som innebär att jag har fått mångsidiga kunskaper inom teaterområdet.

Mitt syfte med att reflektera över mitt konstnärliga arbete och de processer jag gick igenom är att jag ska kunna få större förståelse för hur jag kan jobba för att förbättra mitt arbete för att skapa och utveckla föreställningar. Och jag vill speciellt fokusera på skådespeleriet och på manusskrivandet.

Mina centrala frågeställningar till arbetet lyder så här:

Monolog som en form av berättarteater. Hur tar man ett monologarbete upp på golvet?
Vilken växelverkan sker mellan skrivbordet och golvet?

För att få en tydlig frågeställning har jag en stödfråga som hjälper mig i mitt slutarbete:
Vad innebär det att gå från författare, till skådespelare, till regissör och hur de olika rollerna samverkar?

4. Metod och material

Det material jag använder är i huvudsak min egen föreställning; med fokus på den text jag skapade och hur den utvecklades under repetitionsprocessen. Jag ser också närmare på hur de intervjuer jag gjorde påverkade mitt manusskrivande och i sista hand gestaltningen.

Jag kommer också att reflektera över på vilket sätt jag hade nytta av det jag hade läst på min utbildning om Stanislavskijs skådespelarträning. Jag kommer även att reflektera över de fem v-frågorna¹, riktningar, som vi arbetade med under årskurs 1 i grund i skådespeleri och ta inspiration från vår Viewpointkurs.² Jag har också varit inspirerad av det som Jean Benedetti skriver om Stanislavskij och hans system:

“There are two aspects of the technique of the “system”; one inner, where the mind and imagination create the thoughts and feelings of the character; the other outer, where the body expresses and communicates what is going inside. It is no good my carrying imaginative and subtle thoughts and feelings inside me if they are not reflected in the minutest detail in my body.”³

I mitt manusskrivande hämtade jag material och inspiration från egna erfarenheter så kunde jag fokusera på den inre aspekten för det kunde hjälpa mig att skapa en trovärdig berättelse. När arbetet togs ut på golvet använde jag den yttre aspekten med fokus på hur jag omsätter texten till fysiska handlingar och dialogen med publiken.

¹ Stanislavski utvecklade de berömda V:en som varje skådespelare ska gå igenom innan de går in på scen och de fem är: vem, var, vilken, vad vill jag och vad hindrar mig.

² Viewpointkurs i åk 2, Novia, VT 2019, med Grete Sneltvedt som gästlärare.

³ Benedetti, (1998), s 13.

5. Manuskrivande

5.1. Framkomsten av ett första manus

När jag började skriva monologen var det viktigt för mig att förstå vilken sorts text det var jag ville skapa och hur jag skulle strukturera den. Jag bestämde mig för att skapa en huvudkaraktär: en person som under flera års tid varit utsatt för mobbning i skolan och berätta om hur det påverkade honom och hur han kommer över sina svåra upplevelser. Från att ha varit 'offer' blir han en självsäker person som tar ansvar för sitt eget liv och börjar tro på sig själv. Det var också viktigt för mig att ge berättelsen ett lyckligt slut för att skapa hopp och uppmuntra människor att inte ge upp sina drömmar och att även svåra problem kan lösas. Pierre kämpar mot mobbarna och övervinner dem och publiken får följa hur han kämpar.

Nästa steg var att utveckla karaktären. Jag fick ny inspiration att fortsätta när jag hittade titeln *"Att skriva en monolog - saker att tänka på"* med följdfrågor och beskrivningen:⁴

"Vad pågår i personens liv? Hur mår personen idag?

Var är personen just nu?

Vad har personen varit med om tidigare?"

Dessa frågor ställde jag mig själv innan jag gick in och skapade den fiktiva karaktären Pierre. Sedan började jag bygga ut honom och gav honom de egenskaper jag hade i åtanke. Tanken var att Pierre skulle vara en självsäker vuxen man med bra självförtroende som kan prata om sitt förflutna, ha en egen röst, och monologen skulle vara en reflektion av honom som person och ska därmed lyfta fram hans erfarenheter. Minnen, tankar och känslor från en karaktär ska växa fram under monologens gång.

I en intervju beskriver skådespelaren och författaren Andreas T Olsson att *"en som uppträder med monolog ska aktivt tala med publiken och se den i samma våglängd"*⁵. När jag lyssnade på intervjun upplevde jag att det var så jag också ville göra, skriva en text som talar med sin publik genom huvudpersonen; en kille, ungefär i min egen ålder, som blickar tillbaka mot svåra perioder i sitt liv. Jag hade också bestämt mig att det inte skulle vara en autobiografisk berättelse. Därför testade jag flera olika typer av

⁴ <http://www.sprakligt.se>

⁵ Scenpodden (2018) avsnitt 36.

händelseförlopp och gjorde ett antal intervjuer i bekantskapskretsar för att samla stoff. Jag gjorde sen ett urval av situationer för att berätta hur Pierre hade handlat och upplevt dessa under olika perioder i sin uppväxt.

Jag kontaktade Isa Schöier, min handledare i manusskrivande. När jag visade mitt första utkast till henne kommenterade hon det och påpekade bl.a. att jag behövde se över hur jag hanterade övergångarna mellan olika stycken i Pierres berättelse. Istället för att bara sitta och prata skulle Pierre gå från bordet och prata med publiken om hur han hade kommit över, jobbat sig genom svåra händelser under sin skolgång. Sedan skulle Pierre gå tillbaka och sätta sig på stolen vid bordet och besvara Kalles frågor. Jag ville skriva på ett sätt som gjorde det möjligt att växla i tid och i olika rum. Pierre skriver vid bordet och sen kommer impulsen att vända sig till och kommunicera direkt med publiken och sen tillbaka till bordet och fortsätta skriva till Kalle. Pierre kan även hoppa mellan olika situationer från dåtiden.

Isa Schöier sa även att jag behövde tänka på `bryggorna` i texten, bland annat att styckena håller ihop och det blir en röd tråd i det hela. Isa förstod att manuset inte var färdigt och tipsade mig att fortsätta testa det jag hade på golvet. Att jobba på golvet på dagarna och skriva på nätterna. Hon gav mig verktygen som jag skulle jobba utifrån, bland annat att läsa texten högt för mig själv och se om jag själv förstår texten och om jag fick nya idéer skulle jag skriva ner dem på en gång. Jag upptäckte att texten inte riktigt hade en röd tråd och att jag genom bearbetningar behövde klargöra för mig själv vad den handlade om så att den också kunde bli förståelig för andra. Efter flera provningar på golvet blev den röda tråden klarare och det var Pierres samtal till publiken om hur hans skolgång var från första början till var han befinner sig idag.

Efter varje handledningstillfälle med Isa utvecklades texten. Hon lyfte fram saker i texten som jag behövde konkretisera för att göra texten mer levande. T.ex. ett avsnitt där Pierre överbevisar sig själv att klara av kullerbyttorna. Det var just den här typen av element som Isa ville att jag skulle lägga till och konkretisera i situationer som jag sen kunde gestalta på scen. Det är genom karaktärens handlande i situationen som publiken kan följa med i vad som har hänt. Erfarenheter från arbetet på golvet gjorde att manuset ändrades.

Jag hade även kontakt med Gabriele Alisch vid Novia som läste mitt manus och gav mig bra idéer och som tipsade om strykningar av sådant som inte var så relevant i pjäsen och delar som skulle bli mer intressanta av att spelas och inte berättas. Ett exempel är när publiken fick se Pierres glädje och stolthet över att komma in på Teaterhögskolan och det förstärktes och blev tydligare genom spelande på scenen.

5.2 Insamling av information till mitt fortsatta manuskrivande

Jag skrev olika texter och historier för att få inspiration och tittade även på olika typer av berättelser på nätforum, filmer och litteratur som handlade om mobbning i olika former som jag ville jobba med.

Jag läste Jan Guillous bok *Ondskan*, där han beskriver sin skoltid på Solbacka. En skola där de äldre klasserna är faddrar åt de yngre klasserna, som oftast har slutat med "slavarbete", och dålig behandling av de yngre eleverna.

Den var en bra ingångskälla till mitt manus och jag hittade också namnet till min karaktär, Pierre.⁶ För i boken *Ondskan* beskrivs karaktären Pierre som en 'good guy'.

Men det som visade sig ge mest input till manus var just att intervjua människor för att få inspiration och höra deras historia och deras berättelser från skoltiden. Jag tog kontakt med två vänner, Isak Lindberg⁷ och Erik Larsson⁸. Jag fick också kontakt⁹ med Wilhelm Nielsen¹⁰ som hade skrivit en självbiografisk monolog med titeln *KEEP CALM och ffffortsätt framåt....*. Det var Nielsens manus som gjorde mig ännu säkrare i min idé att skriva en berättelse som handlade om en pojkes uppväxt och skolgång.

Innan jag började skriva berättade jag historier för mig själv om påhittade människor och händelser. Jag spelade in dessa och lyssnade sen för att förstå hur de olika berättelserna fungerade.

Till slut bestämde jag mig för att Pierre i min berättelse skulle vara en person med en ganska vanlig bakgrund men som sedan gör något ganska ovanligt med att söka till teaterhögskolan och dessutom kommer in. En person som hade gått igenom en tuff tid men lyckats resa sig. Jag ville berätta om trakasserier, mobbning, behovet av bekräftelse och om en ung pojkes upplevelse av utsatthet. En berättelse som kunde öppna för samtal om t.ex. utsatthet, empati och barns rättigheter. En berättelse som både kan väcka tankar hos publiken och ge plats för samtal för hur vi kan arbeta mot mobbning.

⁶ Pierre hette en av Jan Guillou närmaste vänner i Solbacka.

⁷ I. Lindberg. Personlig kommunikation. 14 november, 2020. Isak Lindberg är min tidigare studiekamrat vid Marieborgs Folkhögskola, teaterlinjen. Nu verksam som teaterpedagog vid Unga Kammaren, Norrköping.

⁸ Tidigare studiekamrat från Braheskolan.

⁹ Efter tips från Julia Hellén, min studiekamrat vid Novia.

¹⁰ Nielsen, W. (2018)

6. Från skrivbordet till golvet

6.1. Första arbetet på golvet

Första gången jag tog upp min text på golvet ställde jag på allvar frågan hur jag skulle gå från den skrivna texten till gestaltandet på golvet. Hur skulle jag göra texten? Göra en pojke? Hur skulle Pierre handla i de olika situationerna? Vilken växelverkan sker mellan skrivbordet och golvet? Eftersom jag nu inte bara var författare, utan även skådespelare och regissör började jag ge mig själv uppgifter som jag improviserade utifrån. Jag använde olika scenarier som t. ex. att jag var ute på stan, hemma eller på en teaterscen. Att byta platser och omständigheter under improvisationerna hjälpte mig att tänka nytt och få nya perspektiv på hur jag kunde bygga upp scenrummet. Platsen där något utspelar sig påverkar omständigheterna men situationen är i grunden densamma. I min berättelse befinner sig Pierre i sitt hem när han berättar om hur han blev utsatt för mobbning i skolan. Men det hade också kunnat inträffa på gatan, på gården osv.

Ett av mina syften var att hitta klara mål i mina improvisationsövningar¹¹ och testa olika sätt att kommunicera; tilltala på olika sätt mitt budskap till publiken. Jag satte olika delmål under mina improvisationer, testade en situation i taget, som en hel scen och riktade mig mot en imaginär publik. T. ex. när Pierre berättade hur han fick sina öknamn under skoltiden ville han att hela publiken skulle vara uppmärksam och därför ändrade jag min placering på scen för att få ögonkontakt och kunna tilltala publiken från olika riktningar.

Jag experimenterade mellan att läsa texten högt och sen att improvisera med texten. Det var mycket givande. Eller som Andreas T Olsson säger *”Det är bara att komma igång och ta texten på golvet och se om det fungerar eller inte”*. Vidare säger Olsson *”När man tar upp sitt manus för första gången, blir det alltid ändringar och förändringar i sitt manus”*.¹² När jag började jobba på golvet lade jag ingen press på mig själv utan valde att leka med texten och riktningar i rummet. Jag använde mig av övningar vi hade

¹¹ Använde mig av improvisationsövningar från kursen Grundutbildning i skådespeleri, Novia HT 2017.

¹² Scenpodden (2018)

gjort på Viewpointskursen. *Viewpoint*¹³ är ett improvisationsystem som tränar en skådespelare att använda sin kropp i tid och rum för att skapa mening.

I min monolog arbetade jag med elementen rumsliga relationer och avstånd¹⁴ i rummet mellan kroppar och objekt både vertikalt och horisontalt och tempo. Pierre vågade gå fram till publiken och berätta om sin historia, ställa en fråga direkt till en person i publiken. Men när Pierre pratade om sina jobbiga stunder bl.a. mötet med mobbaren Rolf och hans gäng valde han att placera sig längre bort från publiken, för han kände sig sårbar och ville inte visa sårbarheten för publiken. Och när Pierre berättar om sina öknamn och gänget som var elaka mot honom vill han frustrerad bort från scenen och sedan stannar han till för att berätta vad som har hänt. När han fick öknamnet 'horney' vågade han stegvis ta ett steg fram och sedan berätta eller när han berättade om de värsta mobbarna som gjorde hans skoltid till en pina.

När Pierre går runt på scenen i olika tempon skapar han en berättelse i själva sättet att röra sig i rummet, t. ex. när han gör det som han avskydde som mest under sin skoltid, högläsning. Pierre håller sig länge i samma tempo, och när han ändrar tempon visar han olika känslor t. ex. började minnas Rolf och hans gäng höll ett snabbt tempo frustrerad och ville få det avklarat. Men när han talade om vilka ämnen han hade svårt med höll han ett långsamt tempo för att han ville visa lugn och självsäkerhet, det var inget som besvärade honom längre. Med att använda tempo och varaktighet för att skapa dynamik. Dynamik är förutsättningar för liv.

Hur kunde jag förmedla mitt budskap till publiken på ett bra sätt?

Viewpointkursen gav mig bra material att använda i mitt skådespelararbete.

Viewpointing ser jag som ett bra arbetssätt som både skådespelare och regissörer kan ta nytta av i skapande av en föreställning. För att pröva ut olika sätt på golvet och sedan reflektera om en viss situation fungerar eller inte och undersöka om en viss situation var intressant t. ex. distansen mellan Pierre och publiken och sedan undersöka scenerierna om Viewpoint är en fungerande metod.

¹³ Viewpoints is a philosophy translated into a technique for (1) training performers; (2) building ensemble; and (3) creating movement for stage.

* Viewpoints is a set of names given to certain principles of movement through time and space; these names constitute a language for talking about what happens onstage.

* Viewpoints is points of awareness that a performer or creator makes while working. " Bogart, A. & Landau, T. (2005) s. 8.

¹⁴ VP tid; tempo, varaktighet, kinestetisk respons, repetition - Rum; rumsliga relationer, topografi, form, gest, arkitektur Bogart, A. & Landau, T. (2005). S. xx eller Viewpointkurs i åk 2, Novia HT 2019.

Också tempon på hur Pierre rör sig runt på golvet när han får nya riktningar för att säga något. Genom Viewpoint metoden kunde jag undersöka användning av olika tempon. Jag insåg också att jag behövde förtydliga den dramaturgiska kurvan¹⁵.

6.2. Första mötet med utomstående

Under repetitionstiden förändrades mycket i manuset och i scenrummet. Tanken från början var att allt skulle vara enkelt och minimalistisk, med endast ett fåtal objekt som har en funktion eftersom de visar var Pierre befinner sig (t.ex. i hemmet, i klassrummet). Detta var viktigt under de omständigheter som rådde på grund av pandemin och osäkerheten på om allt skulle landa i framställning på plats eller en inspelad framställning. Men också under vanliga omständigheter är det bra att kunna laborera med minimal användning av rekvisita. Detta speciellt med tanke om jag skulle åka på turné till skolor med föreställningen.

Under en tidpunkt i processen insåg jag att ingen hade sett mig agera på scen och förstod att jag behövde en blick utifrån. Jag hade enbart diskuterat med mig själv i båda mina roller och sett de små filmklipp jag såg på mig själv och analyserat. Fungerar det eller inte? Då insåg jag att jag behövde någon med yttre ögon och erfarenhet av skådespeleri, regi och manusskrivande.

Jag tog igen kontakt med Isak Lindberg och fick möjlighet att repa i hans teaterlokal. Byte av replokal gjorde att jag fick nya perspektiv och arbetet växte. Bland annat när vi repade på golvet provade vi ut olika idéer bland annat med att skriva ett brev till Kalle. Den idén tyckte jag var blev mer ett personligt svar tillbaka, där Pierre kan börja visa upp känslor för första gången till publiken och publiken kan få se den reaktion som Pierre får av brevet från Kalle. Och idén med brevet från en skolelev till den numera skådespelareleven Pierre tog form.

Efter miljöombyte och lite finslipning kände jag att det var dags att bestämma sig för huvuddragen av både scenen och rekvisitan, men jag behövde 'nya ögon'. Någon som jag inte hade intervjuat, för att kunna utforska utifrån och hur jag använde scenografin/de scenografiska element jag använde mig av och mina handlingar på scen.

Jag tog kontakt med Augusto Cabrera, min handledare i gestaltning. Jag visste att han hade erfarenheter av att jobba med Stanislavskijs och Brechts metoder och hade det i sin grundutbildning på teaterhögskolan i sitt hemland Peru. Dessutom har han också en

¹⁵ I. Schöier. Personlig kommunikation. november-december 2020. Isa Schöier är min skrivhandledare Isa Schöier tog upp frågan om att den dramaturgiska kurvan i mitt manus behövdes förtydligas. Jag utvecklade detta sedan tillsammans med Augusto Cabrera som blev min handledare i scenframställning.

regiutbildning och har också erfarenhet av att arbeta både med större föreställningar och monologer. Han är dessutom konstnärlig ledare för den stockholmsbaserade ensemblen Commediagillet¹⁶.

Jag hade en bra dialog med Augusto om hur jag skulle utveckla karaktären Pierre. Augusto tyckte att jag inte skulle försvåra allt med att ha musik eller för mycket rekvisita på plats. Att jag skulle satsa på enkelheten. Vi diskuterade och kom fram till lösningar om hur jag kunde använda den sparsamma rekvisitan jag hade valt och hur jag skulle använda rummet för att få bästa sätt att få kontakt med publiken.

6.3. Användning av riktningar, delar av Stanislavskijs träning och annat skådespelararbete

Jag utgick ifrån vad jag hade lärt mig om Stanislavskijs tillvägagångssätt i arbete med känslominnet och jag valde att använda egna minnen för att uttrycka känslor som jag efterfrågade för min karaktär.

Jag arbetade efter mitt känslominne för att skapa fram karaktären. I boken *Skådespelarens arbete med sig själv*, skriver Stanislavskij ”*Den yttre handlingen, scenerierna, grupperingar, som inte är motiverade inifrån, är formella, torra och är inte behövliga på scen.*”¹⁷ Detta var, vad jag ville komma åt när jag jobbade med det emotionella minnet, trovärdiga situationer och känslor och hur de kommer till uttryck.

Mitt arbete var delvis motiverat inifrån och det gjorde det möjligt för mig att jobba med känslominnen som liknade de jag framställde på scen. Mobbning var något jag själv hade erfarenhet av från min skoltid och jag kunde dra nytta av den erfarenheten utan att det för den sakens skull blir en självbiografisk berättelse.

Jag använde mig också av att jobba med riktningar¹⁸. Användningen av riktningar är något vi lärde oss på skolan redan i våra kurser i skådespeleri och som jag har tagit med mig in i regikurserna. Den första riktningen var till brevet, där Pierre ständigt går tillbaka till sitt skrivande för att fortsätta sin berättelse. Den andra riktningen var publiken, att ständigt prata till publik och rikta min berättelse till en ny person i publiken för att få min muntliga berättelse levande. Riktningar gjorde det lättare för samtalet mellan skådespeleri och regi, att jag som regissör ger mig själv punkter att fokusera på. Andreas T. Olsson talar ofta om vikten av att aktivt tala till publiken¹⁹.

¹⁶ A. Cabrera. Personlig kommunikation. November-december 2020. Augusto Cabrera är konstnärlig ledare vid Commedia Gillet i Stockholm.

¹⁷ Stanislavskij (2014/1938) s. 238

¹⁸ Undervisning/lektioner med Gabriele Alisch lektor vid Yrkeshögskolan Novia, HT2017

¹⁹ Scenpodden (2018)

Kommunikationen med Kalle sker via brevet, första huvudriktning. Pierres kommunikation med sig själv sker via publiken, andra huvudriktning.

Under processens gång framträdde den fysiska karaktären Pierre mer och mer. När Pierre hade kommit över sin rädsla över kullerbyttor framträdde istället en stark vilja att klara allt det som kändes omöjligt innan och sedan visa sin glädje med uttryck som t.ex. att han blev sprallig och gick på händerna. T.ex. när han får beskedet från Teaterhögskolan att han hade kommit in så visar han sin enorma glädje genom att springa runt på scenen och hoppa över stolen.

Min handledare Augusto gav mig idén att skapa en karaktär som skulle vara intressant för publiken att lyssna på och gav mig idén att Pierre skulle utstråla självsäkerhet i 'faktaform' till publiken²⁰, nu när Pierre hade fått distans till det hela. Vi improviserade olika versioner för både jag och Augusto visste att lyssna på någon som är alltför känslös och spelar ledsen genom hela föreställningen kan bli både svår och tråkig. Att lyssna på någon som spelar gråtfärdig en stor del av föreställningen blir bara jobbigt för publiken.

Och så skulle karaktären Pierre inte heller visa för mycket just 'sentimental bullshit' under monologens gång. Vi gjorde till och med en övning 'No sentimental bullshit' och det gjorde att hela monologen 'växte'. Övningen gick ut på att min handledare skulle ropa 'No sentimental bullshit' varje gång Pierre började bli sentimental. Jag fick lära mig konsten att behandla karaktären med värme och empati men att inte bli sentimental utan hålla en professionell distans till karaktären.

Med en faktaberättande²¹ roll skulle också känslorna komma fram tydligare när Pierre pratar om just de svåra stunderna och härliga stunderna. För det gör en skådespelare mer trovärdig och med hjälp av det skulle mina impulser komma fram tydligare också. Det var det jag ville nå med hjälp av improvisation i början av processen.

Jag insåg också tydligt att jag måste ha direkt ögonkontakt med publiken men ändå inte förvänta att de skulle svara på mina frågor eller kommentera något. Scenen skulle vara bara Pierres och han skulle få berätta sin historia och för en gångs skull komma till tals med sitt förflutna. Publiken skulle lyssna, reflektera och kanske känna igen sig.

Med det visste jag att skapandet av karaktären skulle bli intressant och någon som publiken skulle kunna bli berörd av.

²⁰ Med faktaform menar jag att Pierre talar till publiken om det som faktiskt har hänt.

²¹ A. Cabrera. Personlig kommunikation. December 2020.

6.4. Fortsatt planering av scenen och rekvisita

Det fanns olika sätt som jag ville utveckla min föreställning. När det gäller val av plats var jag ibland kluven och visste inte hur jag skulle gå tillväga. Jag diskuterade och testade olika alternativ med min handledare Augusto. Jag bestämde mig för att handlingen i pjäsen skulle utspela sig i Pierres hem, vid köksbordet. Detta markerade jag med ett bord, en stol, en klädhängare. Sen hade jag rekvisita som väska, anteckningsblock, pennor och duk. Sättet jag skulle framföra det på kändes också bra, att Pierre får ett brev med en fråga: "Så jag undrar hur hade du det i skolan? Hade du det lätt i skolan?" som sätter igång hans minnen över upplevelser som han hade lämnat bakom sig, men som han kanske ändå inte helt hade släppt. Med det skulle jag skapa en övertygande dialog med publiken. Det blev ännu tydligare att monologen skulle utspela sig i hans hem. Själva hemmet (tryggheten i nuet) och brevet (påminnelsen om det jobbiga i dåtiden).

Brevet blev det centrala i berättelsen om Pierre, det att han skriver brevet blir så att säga språngbrädan till att spela upp olika scener från hans liv. Bordets placering skulle vara i mitten på scenen där han läser brevet och svarar på Kalles fråga. Det skulle symbolisera att han var redo att fortsätta med sin berättelse. Jag valde bordets centrala placering som utgångspunkt för berättelsen där händelser/situationer tog sin början. Det var ett regival som gav mig som skådespelare klara riktlinjer för mitt agerande. Jag ville att allt fokus skulle ligga på Pierres berättelse och gestaltningen av utvalda scener och att det inte skulle störas av scenografi eller rekvisita som inte hade med själva spelet att göra. I samtal med min handledare Augusto utkristalliserades det att Pierres historia skulle vara fokus, och hans samtal med publiken.

Bordet var från början tänkt som ett skrivbord, så att Pierre går direkt till sitt kök och öppnar sitt brev och gestaltar monologen. Men efter en tid ifrågasatte jag den idén, för publiken kunde tolka att det skulle vara på hans kontor med alla papper som fanns på bordet. Så då kom jag fram med idén att ha en duk på bordet som skulle förstärka publiken att det var ett kök. Jag ville inte ha för mycket saker på bordet eftersom varje rekvisita eller extra pryl kunde ta mer fokus från publiken. Allt skulle vara så enkelt som möjligt.

7. Föreställningarna

7.1. Första föreställningen

Jag anlände till Finland från Sverige två veckor innan festivalen och föreställningarna skulle äga rum. Jag hann göra en del förändringar i min pjäs men kände mig ändå orolig för om den skulle fungera eller inte och för hur publiken skulle bemöta den. Jag hade planerat att spela med salongsbelysning för jag ville se publikens reaktioner och för att ha ögonkontakt. Slutligen bestämde jag mig att genomföra föreställningen i en blackbox, alltså i ett typiskt teatertrum. Därför använde jag teaterljus, lät dock publiken vara synliga för mig för att underlätta kontakten mellan skådespelare och publik.

Jag ville från början ha en scen där publiken sitter i jämnhöjd eller att scenen skulle vara högre än publikplatserna. Men jag fick anpassa mig efter vad som fanns. Men jag kan slutligen säga att jag är nöjd och tycker att detta fungerade bra.

Inför den första föreställningen var jag nervös. Jag visste i förväg att jag skulle bli nervös, även om jag hade målet att vara lugn och under hela processen kände jag mig lugn och säker på vad jag hade gjort och skapat. Föreställningen, eller premiären som jag väljer kalla det, gick bra. Visst, jag körde som på 'autopilot' och jag tror det är någonting som också många skådespelare brukar göra vid premiärer, för att sedan bli mer lugna och lekfulla i sina roller och uppsättningar.

7.2. Andra föreställningen

När jag inför den andra föreställningen analyserade vad mina granskare hade sagt tolkade jag det så att glädjen skulle vara längre än vid den första föreställningen. Jag var väldigt taggad på att testa granskarens förslag. Den ville jag inte fixera utan jag skulle låta Pierres impulser styra. Det var ett antagningsbesked; och att glädjen skulle visas ännu längre och jag skulle även spela vidare på glädje när jag går tillbaka till bordet för att fortsätta med brevet. Responsen fick mig att tänka och fundera över kvällen hur jag skulle få med de här elementen. Jag visste ungefär vad jag skulle göra annorlunda, men min oro var att tempot och min inre energi skulle falla och den magiska upplevelsen till publiken skulle försvinna. Jag ville vara fri på scenen.

Mina granskare gav mig också feedback på hur jag etablerade kontakt med publiken i början på föreställning och hur jag skulle kunna utveckla kontakten genom hela pjäsen.

Min tolkning blev att jag skulle etablera kontakten med publiken redan när jag gjorde entré och även ta en sista kontakt innan jag lämnade scenen.

Jag skulle inte heller vika ihop antagningsbeskedet utan behandla antagningsbeskedet väl för det är ett viktigt dokument som Pierre är väldigt stolt över och vill vara aktsam med. Hur man behandlar ett objekt berättar något om ens förhållande till det. Och på en scen blir varje enskild handling synlig och får en inneboende betydelse.

Det var ett antagningsbesked Och att glädjen skulle visas ännu längre och, jag skulle även spela vidare på glädje när jag går tillbaka till bordet för att fortsätta med brevet. Responsen fick mig att tänka och fundera över kvällen hur jag skulle få med de här elementen. Jag visste det ungefär vad jag skulle göra annorlunda, men min oro var att tempot och min inre energi skulle falla och den magiska upplevelsen till publiken skulle försvinna. Jag ville vara fri på scenen.

Feedbacken tog mig ett steg vidare i min process att testa och pröva ut till den andra föreställningen.

8. Slutsatser och idéer för fortsatt arbete

Min frågeställning när jag började detta arbete var hur tar man ett monologarbete upp på golvet och vilken växelverkan sker mellan skrivbordet och golvet och vad innebär det att gå från författare, till skådespelare, till regissör och hur de olika rollerna samverka. Som jag har här redovisat är detta en lång process.

Min monologtext genomgick många förändringar från mitt första manusutkast till det färdiga manuset. Även när jag trodde att det var ett färdigt manus genomgick ytterligare det några förändringar när jag skapade fram föreställningen. På golvet blev det också flera ändringar t.ex. när det gäller rekvisita och mina handlingar på golvet.

Eftersom jag själv tog på mig alla roller insåg jag att inte bara kunde låta författaren Henrik tala till regissören Henrik och regissören Henrik till skådespelaren Henrik. Jag insåg tydligt vikten av att ha någon med yttre ögon som kunde se helheten från ett utifrånperspektiv. Jag insåg att jag i mina olika roller (författare, regissör och skådespelare) själv måste ta alla beslut.

Jag hade som författare ett mål att skapa en monolog om ett tema jag tycker är viktigt att berätta om. Som regissör hade jag ansvar att skapa förutsättningar för skådespelaren att förmedla texten till publiken eller kommunicerar till publiken.

Mina planer med mitt arbete, är att ta monologen ut till skolor och eventuellt föreläsa på temat mobbning. Att antingen göra ett förarbete med de klasser som jag tänkt spela för eller ett efterarbete. Jag har även tänkt mig att ha med *experter* som har erfarenhet av att arbeta med förebyggande mot mobbning. För det kan underlätta arbetet om man kan föra samtal om problematiken kring temat mobbning med eleverna eller med målgruppen jag ska spela för. Jag har tänkt att utforska vidare på temat att prova ut i olika miljöer, allt ifrån klassrumsmiljö till en scen.

Jag fick några förslag från juryn som jag kan ta med mig i vidare arbete och undersökning av monologen innan jag ska åka ut till skolor.

De förslagen var att interaktiviteten med publiken vid blickarna i ingången och slutet kunde vara ännu starkare och längre. Framöver är det en sak som gäller i all scenframställning som jag måste akta mig för. Det är betoningar och hitta rätta pauser i texten så den blir mer trovärdig.

En möjlighet jag kunde utveckla mer i mitt skådespelararbete är bland annat skratten hos varje karaktär och handlingar i olika situationer t.ex. när engelskaläraren gör narr av Pierres engelska uttal.

Jag ville med mitt arbete undersöka att skapa fram en monolog med temat mobbning. En monologföreställning som skulle kunna användas både i dramaundervisning men också som inledande diskussionsunderlag i skolor, för att underlätta samtal om mobbning. Min primära målgrupp riktar sig till barn och unga i skolmiljön, men temat har naturligtvis också en bredare relevans i samhället.

Källförteckning

Benedetti, J. (1998). *Stanislavski and the Actor*. Bloomsbury Publishing PLC. London. UK.

Bogart, A. & Landau, T. (2005). *The Viewpoints Book*. Theatre Communications Group Inc. New York.

Guillou, J. (1981). *Ondskan*. Norstedt. Stockholm.

Nielsen, W. (2018). *Keep calm och f-f-fortsätt framåt*.

https://www.instagram.com/keepcalm_forestallning/?hl=sv Hämtad 4 oktober 2020.

Stanislawskij, K. (2014). *En skådespelares arbete med sig själv*. Studentlitteratur. (M. Benkow, Övers.; originaltitel Rabota aktera nad soboj [ryska: Работа актера над собой] publicerad 1938).

Takipodian, R, (2020, December). *Språkligt*.

<http://www.sprakligt.se>

Örtman, R. & Helander, K. (2018, avsnitt 36). *Monolog - med Andreas T Olsson*. <https://soundcloud.com/scenpodden/scenpodden35-mixdown>) Hämtad 25 oktober 2020.